

Hıyanet-i Vataniye (Vatana İhanet) Kanunu (29 Nisan 1920)

Hıyanet-i Vataniye Kanunu

BMM'nin açıldığı tarihlerde Anadolu iç ayaklanmaların etkisiyle olağanüstü bir tehlike içinde idi. Asayişsizlik, eşkıya, sefalet Anadolu'yu sarsıyordu. Yunan ordusunun ilerleyişi de moral çöküntü yaratmıştı. Asker kaçaklarının yarattığı tehlike büyük boyutlara ulaşmıştı. Silah altına çağırılanlar, Osmanlı Devleti'nin Şeyh'ül İslamı Dürri Zade Essayid Ali Efendi'nin 11 Nisan 1920 günü Takvim-i Vekayi'de yayımlanan Fetvası ile M. Kemal ve Kuva-yı Milliye'nin katledilmesinin bildirilmesi, halkın isyana davet edilmesi, Padişah'ın askerliği kaldırdığını bildiren ve BMM'ni gayrimeşru ilan eden Ferman'ın etkisi altında kalarak ya askere gelmiyor veya şubelerden ve kıtalarından kaçıyorlardı. Kaçarken kendisine verilmiş olan silah ve cephanesini de götürüyordu. Bunlar iç ayaklanmaların da insan gücünü oluşturuyorlardı. Bu sebeple düşmanla savaşacak ordu kurulamıyordu. Hatta cephanelikleri bile koruyacak nöbetçi bulmakta güçlük çekildiği durumlara rastlanıyordu. Ayrıca casus, bozguncu, aleyhte propaganda ajanları, düşman ve İstanbul Hükûmeti ile iş birliği yapanlar, düzenli ordu kurulmasını engelleyenlerin yarattığı tehlike de Ankara'yı sarmıştı. Bütün bu sorunları çözmek için Ankara'nın BMM irade ve otoritesini bütün Türkiye'de egemen kılması gerekiyordu. Yunan ordusu, önünde savaşacak düzenli bir askerî kuvvet olmadığı için kolayca ilerliyordu. Kuva-yı Millîye ise düşmanı oyalamaktan başka bir şey yapamıyordu. Bu sebeple bütün ulusun inanç birliği içinde ve bir otorite altında bütünleşmesi gerekiyordu. M. Kemal Paşa daha Kasım 1919'da ulusal güçlerin örgütlenmesini bildirmişti. Fakat Meclisin açıldığı tarihte ulusal otorite bir türlü sağlanamıyordu. Padişah ve Hükûmetin yarattıkları anarşi olağanüstü boyutlara ulaşmıştı. Ayaklanmalar, soygun ve askerden firar olayları karşısında, Müdafaa-i Hukuk Cemiyetleri. Kuva-yı Millîye ve askerî birliklerin komutanları kendi güçlerine ve M. Kemal'in 17 Mart 1920'de yayımladığı "*Vatanın çıkarlarına aykırı, memleketin huzur ve asayişini bozanların din ve millet farkı gözetmeksizin kanunen şiddetle cezalandırılmalarını*" ve 21 Nisan'da Feke kaymakamına gönderdiği "*Millî harekâtı fırsat bilip, çapulculuğa kalkışanlara karşı Kuva-yı Millîye komutanlarıyla irtibat kurarak en şiddetli cezaların verilmesi*"ni bildiren emirlerine dayanarak, suçluları asmaya kadar varan cezalar uygulanıyor, askerden kaçanların mallarına el konuyor ve evleri yıkılıyordu. Ancak bu yöntem Meclis açıldıktan sonra M. Kemal Paşa tarafından istenmiyordu. Çünkü kanuni yöntemlerden

ayrılanlar bulunuyordu. Oysa M. Kemal, mutlaka yasaların üstün olmasını istiyordu. Bazen casus, bozguncu, propagandacı ve kaçaklar için, 1914'te çıkarılmış bulunan *“Esrar-ı Askeriyeyi İfşa ve Casusluk ve Hıyaneti Harbiye Hakkında Kanun”* uygulanıyordu. Ülkede iç güvenliği sağlamak, ulusal amaç çerçevesinde birleşmek ve TBMM'nin otoritesini egemen kılmak, huzur ve güvenliği sağlamak, kaçak olaylarının önüne geçip, düzenli orduyu kurmak için merkezî otoriteyi gerçekleştirecek bir yönteme ihtiyaç vardı. Özellikle Fransız İhtilali'nde, ihtilal rejiminin, olağanüstü yöntemlerle ve yetkilerle donatılmış kuruluşlarca başarılı olduğu görülmüştü. 25 Nisan 1920'de Mehmet Şükrü Bey BMM'nin otoritesine bütün *“Osmanlı tebaasının”* uyması için, Millî Meclis'in kararları aleyhinde bulunanlar veya uymayanlar ancak vatan haini olabilirler ve bu gibilerin de vatana ihanetle suçlu olmaları gerekçesiyle bir önerge verdi. Osmanlı Kanunlarıyla işlerin yürütülmesini isteyenlerin karşı koymalarına rağmen Meclis 29 Nisan 1920'de *“Hıyanet-i Vataniyye Kanunu”*nu kabul etti:

“Madde 1- *Makam-ı muallâ-yı hilâfet ve saltanatı ve memalik-i mahrusâ-i şahaneyi yed-i ecanipten tahlis ve taarruzatı def-i maksadına ma'tuf olarak teşekkül eden Büyük Millet Meclisinin meşruiyetine isyanı mutaazammın kavlen veya fiilen veya tahiren muhalefet veya ifsadatta bulunan kesan, hain-i vatan addolunur.*

Madde 2- *Bir fiil hıyanet-i vataniyye'de bulunanlar şaiben idam olunur.*” Bunun anlamı şuydu: Yüce hilafet ve saltanat makamını ve Padişahın topraklarını düşman elinden kurtarmak için kurulmuş bulunan B.M.M.'nin meşruiyetine fiilen veya yazı veya sözle karşı koyanlar vatan hainidirler. Bunların cezası idamdır. Bu kanun, Meclisin otoritesinin sağlanması ve birliğin kurulmasında çok önemli bir adımdı. Hilafet ve saltanat makamının kurtuluşu sözleri ise kanuna, ulusun Padişah'a olan dinsel ve geleneksel bağlarının etkisi ve Meclisteki saltanatçıların isteği ile konmuştu. Ancak kanunun uygulaması için olağan mahkemeler görevlendirildi. Bu sebeple dört aylık uygulama sonucunda istenilen başarı elde edilemedi. Diğer yandan Kuva-yı Millîye'nin kendi uygulamaları sürüyordu. Bazı idamlar halkı Meclise karşı tepkiye itiyordu. Af dileyerek, Millî Mücadele'ye katılmak isteyenlere fırsat verilmiyordu. Diğer yandan asker kaçaklarına hapis cezası verilmesi sebebiyle, birçok kişi cephede çarpışmaktansa, hapis yatmayı göze alarak firarı yeğliyordu. Asker kaçağına yardım edenlere ise bu kanunda bir ceza getirilmemişti.

Ergun AYBARS

KAYNAKÇA

Atatürk ile Arşiv Belgeleri, Atatürk'ten Bize, Hürriyet Vakfı, İstanbul 1987.

ATATÜRK, Mustafa Kemal, **Nutuk**, İstanbul 1938.

ATATÜRK, Mustafa Kemal, **Söylev**, Ankara 1965.

Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, Cilt I, Ankara 1961.

Atatürk'ün Tâmin Telgraf ve Beyannameleri, Ankara 1964.

AYBARS, Ergün, **İstiklal Mahkemeleri**, Milliyet Yayınları, İstanbul 1998. Kanunun tam metni için bk. Aybars, s.39-40, **Düstur C. I.** s. 4. Kanun No: 2.

AYBARS, Ergün, **Türkiye Cumhuriyeti Tarihi I**, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yay., Ankara 1995.

AYDEMİR, Şevket Süreyya, **Tek Adam**, Cilt II, İstanbul 1971.

BAYKAL, Bekir Sıtkı, “İzmir'in Yunanlılar Tarafından İşgali ve Bu Olayın Doğu Anadolu'daki Tepkileri”, **Bellekten**, C

XXXIII, Ankara 1969.

BELEN, Fahri, **Türk Kurtuluş Savaşı**, Ankara 1983.

GOTTHARD, Jaeschke, **Kurtuluş Savaşı ile ilgili İngiliz Belgeleri**, Ankara 1971.

GÜNEŞ, İhsan, **Ali Rıza Paşa Programı ve Meclis-i Mebusandaki Yankıları**, Eskişehir 1969.

KANSU, Mazhar Müfit, **Erzurum'dan Ölümüne Kadar Atatürk'le Beraber**, Cilt I, Ankara 1966.

KARABEKİR, Kazım, **İstiklal Harbimiz**, İstanbul 1960.

KARAL, Enver Ziya, **Türkiye Cumhuriyeti Tarihi**, MEB Yay., İstanbul 1971.

SELEK, Sabahattin, **Genel Olarak Kongreler, Millî Mücadele'de Alaşehir Kongresi**, 16 Ağustos 1985.

TANSEL, Selahattin, **Mondros'tan Mudanya'ya Kadar**, Cilt I, II, III, IV, İstanbul 1971, Ankara 1973/1978.

02/06/2023 tarihinde

<https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/hiyanet-i-vataniye-vatana-ihanet-kanunu-29-nisan-1920/?pdf=3607> adresinden erişilmiştir